

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА¹

Сучасні підприємства функціонують в умовах трансформації та динамізму ринкової кон'юнктури, посилення інтелектуального чинника, всебічної цифровізації економіки, що впливає на їх економічну діяльність. Ці тенденції змушують підприємства розробляти нові механізми забезпечення ефективного функціонування й розвитку, які б дозволяли адаптуватися і реагувати на турбулентність зовнішнього та внутрішнього середовища. У таких умовах основний акцент зміщується в бік досягнення довгострокових конкурентних переваг, що обумовлює необхідність розвитку підприємств на основі реалізації інтелектуальних ресурсів.

Фундаментальні дослідження питань стимулювання інвестиційної активності промислових підприємств і поглиблення інтелектуалізації виробництва здійснюються в Інституті економіки промисловості НАН України співробітниками відділу проблем економіки підприємств. Наукові праці колективу є логічним продовженням досліджень проблем капіталізації промислових підприємств, за результатами яких опубліковано

низку монографій та отримано позитивні відгуки². Результати науково-дослідницьких робіт з питань стимулювання інвестиційної активності промислових підприємств і поглиблення інтелектуалізації виробництва також узагальнені в монографіях^{3,4} і представляють особливу актуальність й економічну значущість при вирішенні існуючих проблем розвитку підприємств у сучасних умовах господарювання для виробництва продукції з високою доданою вартістю, а також для поглиблення інтелектуалізації в умовах Індустрії 4.0 та цифровізації.

Інвестиційна активність підприємств з виробництва продукції з високою доданою вартістю в умовах обмежених ринків: парадигма та механізми забезпечення⁵

Монографію присвячено надзвичайно актуальній проблемі – формулюванню основних положень концепції управління ланцюгами доданої вартості на промисловому підприємстві, уточненню понятійного апарату, вивченню та класифікації факторів,

¹ Рецензія на монографії відділу проблем економіки підприємств Інституту економіки промисловості Національної академії наук України, підготовлених за результатами НДР відділу:

Інвестиційна активність підприємств з виробництва продукції з високою доданою вартістю в умовах обмежених ринків: парадигма та механізми забезпечення: монографія / Н.Ю. Брюховецька, І.П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. 388 с.

Інтелектуалізація підприємств: концептуальні підходи та механізми стимулювання: монографія / Н.Ю. Брюховецька, І.П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2022. 424 с.

² Лемещенко П.С. Капитализация предприятий в условиях институциональных изменений: теория, практика, оценка, моделирование. *Економіка промисловості*. 2019. № 2 (86). С. 160-170.

³ Інвестиційна активність підприємств з виробництва продукції з високою доданою вартістю в умовах обмежених ринків: парадигма та механізми забезпечення: монографія / Н.Ю. Брюховецька, І.П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. 388 с.

⁴ Інтелектуалізація підприємств: концептуальні підходи та механізми стимулювання: монографія / Н.Ю. Брюховецька, І.П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2022. 424 с.

⁵ Інвестиційна активність підприємств з виробництва продукції з високою доданою вартістю в умовах обмежених ринків: парадигма та механізми забезпечення: монографія / Н.Ю. Брюховецька, І.П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. 388 с.

що безпосередньо впливають на додану вартість, обґрунтуванню парадигми інвестиційної активності підприємств в умовах розвитку внутрішнього ринку та фінансових ресурсів, низького рівня конкурентоспроможності промислових підприємств.

Робота є узагальненим підсумком виконаного дослідження, зосередженого на аналізі проблем підвищення інвестиційної активності продукції з високою доданою вартістю, а також на пошуку можливостей побудови механізмів активізації інвестиційної діяльності підприємств, зокрема на основі проєктного фінансування, формування довгих технологічних ланцюгів вертикально та горизонтально інтегрованих структур і включення їх у глобальні ланцюги створення вартості.

Авторам слід віддати належне за розроблення теми, пов'язаної з оцінюванням інвестиційної активності підприємств, яке не завжди отримує формалізацію оцінки, зокрема на основі інтегрального оцінювання промислових підприємств, які виробляють продукцію з високою доданою вартістю.

Масштабність проблеми спонукала науковців залучити до дослідження та аналізу понятійного апарату такі категорії: інвестиції, інвестиційна активність, інвестиційна діяльність, додана вартість, ланцюги доданої вартості тощо.

У підсумку науково-дослідної роботи одержано нові результати в теорії, методології та практиці. У *теоретичній частині* виявлено суттєві недоліки в методах дослідження економічних процесів, виборі показників кількісного та якісного їх оцінювання; розвинуто теоретичні засади інвестиційного процесу й обґрунтовано, що в умовах капіталістичного способу виробництва економічними джерелами ресурсного забезпечення інвестицій є частина доданої вартості; виявлено та обґрунтовано соціальну функцію доданої вартості; запропоновано схему розрахунку й оптимізації доданої ва-

ртості на рівні суб'єкта господарської діяльності; обґрунтовано вибір показників, що характеризують продукцію з високою доданою вартістю.

У *методології та практиці* вдосконалено пропозиції щодо механізмів формування технологічних ланцюгів створення доданої вартості;

розроблено методичні підходи до оцінювання інвестиційної активності підприємств за критерієм доданої вартості та оцінювання процесу створення ланцюга доданої вартості продукції;

визначено вектори пріоритетів державного фінансування інвестиційної активності підприємств за галузями промисловості;

обґрунтовано і запропоновано напрями економічної політики для інвестиційного забезпечення та створення умов для відродження промисловості України на нових засадах інноваційно-технологічного розвитку;

із використанням методів лінійного програмування розроблено науково-методичний підхід до розподілу інвестиційних витрат підприємства на розвиток людського капіталу;

здійснено імітаційне моделювання інвестиційної активності підприємств промисловості для обґрунтування вибору інструментів її забезпечення;

обґрунтовано концептуальні засади фінансово-економічного механізму забезпечення інвестиційної активності підприємств за інституціональними моделями «держава-регулятор» і «держава-інвестор».

Не викликає сумніву актуальність дослідження, оскільки забезпечення прибутковості промислових підприємств у конкурентному середовищі досягається, насамперед, за рахунок двох факторів – управління витратами та формування доданої вартості продукції. Концептуальне спрямування економічних інтересів економічних суб'єктів на участь у створенні доданої вартості знаходить своє відображення в посиленні

вертикальних і горизонтальних процесів, які перебувають у фокусі даної роботи.

Обрана авторами методологія та категоріально-понятійний інструментарій відповідають рівню сучасних наукових досліджень і поставленим завданням. Монографія містить обґрунтування теоретичних засад проблеми підвищення інвестиційної активності підприємств, що випускають продукцію з високою доданою вартістю. Виконано аналіз наукових підходів та положень, що засвідчує доцільність використання обраної методології.

Досить цікавими та новими є розроблені механізми активізації інвестиційної діяльності підприємств, зокрема на основі проєктного фінансування, формування довгих технологічних ланцюгів вертикально та горизонтально інтегрованих структур. Колективом авторів обґрунтовано категорії інвестиційної активності та доданої вартості з точки зору економіки та управління як відповідність вимогам усіх зацікавлених сторін.

Науковці наголошують, що оцінювання інвестиційної активності підприємства з урахуванням чинника доданої вартості може бути виконано на основі кількісних показників. Розглядаючи сутність багатограних і багатовимірних процесів, автори доводять доцільність застосування методу головних компонент. Так, незважаючи на безперечну значущість кількісних методів пошуку оптимальних рішень, залишилися недостатньо окресленими переваги та недоліки застосування інших методів, зокрема самого методу головних компонент. Крім того, математичний апарат обраного методу кількісного оцінювання інвестиційної активності міг бути викладений більш детально.

Становить інтерес смілива спроба авторів обґрунтувати парадигму інвестиційної активності підприємств в умовах зву-

ження внутрішнього ринку, дефіциту матеріальних і фінансових ресурсів, недостатньої конкурентоспроможності промислових підприємств, а також удосконалити механізми інвестиційної активності підприємств для виробництва продукції з високою доданою вартістю. Разом із тим у подальших дослідженнях щодо стимулювання інвестиційної активності промислових підприємств доцільно приділити увагу інструментам аналізу й оцінювання ризиків інвестиційної активності, розробленню механізму зниження інвестиційних ризиків в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз, прискоренню цифровізації економіки в Україні.

Інтелектуалізація підприємств: концептуальні підходи та механізми стимулювання¹

Колективна монографія присвячена науковому обґрунтуванню та розвитку методів, інструментів і механізмів стимулювання інтелектуалізації підприємств реального сектору економіки в сучасних умовах. Ця робота являє собою цікаве в науковому та практичному плані дослідження проблем інтелектуалізації підприємств; підходів до управління та стимулювання інтелектуалізації виробництва; напрямів і пріоритетів державної підтримки інтелектуалізації підприємств; адаптації працівників до підвищення рівня інтелектуалізації промислових підприємств.

Авторами запропоновано систему підвищення рівня інтелектуалізації виробництва: від школи до системної безперервної перепідготовки, що може бути реалізовано в межах інклюзивного капіталізму, нового світового господарсько-соціального укладу. Виявлено недоліки впровадження інклюзивного капіталізму в напрямі духовності, а також скорочення доходу домогосподарств і середнього класу. Запропоно-

¹ Інтелектуалізація підприємств: концептуальні підходи та механізми стимулювання: монографія / Н.Ю. Брюховецька, І.П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2022. 424 с.

вано пропозиції щодо вдосконалення системи, суспільства, виробництва. Доведено, що більш прийнятною є реалізація теорії конвергенції, ближче до якої будують своє господарство КНР, Індія, Сінгапур, Скандинавські країни. Це корисно і для України.

Доведено необхідність урахування у процесах інтелектуалізації виробництва двадцятирічних циклів розвитку поколінь, десятирічних циклів розвитку людини. Обґрунтовано, що система глобальних, великих (вікових і напіввікових), середніх та коротких циклів (хвиль) розвитку суспільства потребує доповнення, а саме внесення циклів формування та функціонування поколінь, а також людини, особистостей як духовно-біо-соціальних суб'єктів.

Досить гостро постає питання про доцільність мотивації працівників до підвищення рівня інтелектуалізації підприємств. Найбільш важливим кроком, на думку авторів, має стати розроблення алгоритму забезпечення процесу мотивації персоналу в умовах інтелектуалізації підприємницької діяльності.

Конструктивною розробкою науковців є *концепція стимулювання інтелектуалізації промислових підприємств у напрямі Індустрії 4.0* та обґрунтування її реалізації з використанням механізму державно-приватного партнерства шляхом створення Національної платформи розвитку і модернізації промисловості.

Наукова новизна монографії полягає в обґрунтуванні ефективних в умовах цифровізації підходів до стимулювання інтелектуалізації підприємств реального сектору економіки, а теоретична цінність – у розширенні категоріального апарату. Зокрема, надано авторське бачення природи інтелектуалізації підприємства. Ключові наукові положення дослідження виступають підґрунтям для розроблення подальших теоретичних і методичних аспектів механізмів стимулювання інтелектуалізації підприємств реального сектору економіки.

Практичне значення монографії полягає в можливості вдосконалення системної організації підвищення рівня інтелектуалізації підприємств реального сектору економіки на основі запропонованих інструментів і механізмів, які дозволять збільшити ефективність інноваційно орієнтованого управління працівниками.

Практико-орієнтований підхід до дослідження зазначеної проблематики свідчить про високу значимість взаємодії представників наукової спільноти, суб'єктів бізнесу й органів державного управління. Зацікавленість у колаборації спільних досліджень корпоративного сектору економіки і науковців спрямована на вирішення завдань у рамках прийняття управлінських рішень.

Разом із позитивними моментами є деякі дискусійні положення та побажання.

Авторами розкрито питання забезпечення альтернативними джерелами фінансування інтелектуалізації підприємств. У подальших дослідженнях доцільно було б приділити увагу альтернативним джерелам фінансування інтелектуалізації з позицій аналітичного обґрунтування та практичного опрацювання на підприємствах реального сектору економіки.

Розроблена факторна модель інтегрального оцінювання рівня інтелектуалізації підприємства, безсумнівно, має велике практичне значення, але в монографії не відображено, в який спосіб виконується аналіз факторної моделі інтегрального оцінювання рівня інтелектуалізації підприємства з використанням елементів векторної алгебри.

З урахуванням оцінки адаптації працівників до підвищення рівня інтелектуалізації підприємств в умовах цифровізації обґрунтовано параметри адаптації працівників і критеріїв вибору стимулів для стимулювання інтелектуалізації підприємства. Виконано кількісну оцінку та надано якісну характеристику рівня адаптації працівників до підвищення рівня інтелектуалізації підприємств; визначено зв'язок між рівнем

адаптації та ставленням працівників до підвищення рівня інтелектуалізації підприємства. Проте з матеріалів не зрозуміло, яким чином дані розробки можна використовувати у практичній діяльності.

Зазначені зауваження не перекреслюють позитивного враження від здійснених досліджень. Монографія є творчою, завершеною науковою працею, яка містить механізми вирішення завдань, що мають істотне значення для теорії та методології розвитку підприємств і науки в сучасних умовах.

У цілому колективні монографії «Інвестиційна активність підприємств з виробництва продукції з високою доданою вартістю в умовах обмежених ринків: парадигма та механізми забезпечення» та «Інтелектуалізація підприємств: концептуальні підходи та механізми стимулювання» мають велике теоретичне значення та практичну цінність і можуть бути рекомендовані науковцям, аспірантами, студентам вищих навчальних закладів, керівникам, аудиторам та фахівцям з економіки, керівникам підприємств, фінансових інститутів.

Професор кафедри міжнародних економічних відносин
Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника
доктор економічних наук, професор

В.І. Гринчуцький